

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی های اقتصادی

تجارت کالایی ایران با ترکیه در نیمه نخست سال ۲۰۲۰

براساس آمارهای رسمی ترکیه، در نیمه نخست سال ۲۰۲۰، ایران و ترکیه حدود یک میلیارد دلار تجارت کالایی داشته‌اند که نسبت به مدت مشابه سال ۲۰۱۹، با کاهش قابل توجه ۷۳ درصدی همراه بوده است. طی این مدت صادرات کالایی ایران به ترکیه افت حدود ۸۵ درصدی و واردات کالایی ایران از ترکیه نیز افت ۴۵ درصدی را تجربه کرده است. دلیل عمده کاهش ارزش صادرات کالایی ایران به ترکیه افت بیش از ۹۹ درصدی صادرات کالاهای نفتی ایران به این کشور بوده است؛ بطوریکه بیش از ۷۶ درصد از افت ۸۵ درصدی صادرات ایران به ترکیه مربوط به این گروه کالایی است. بیشترین ارزش صادرات کالایی ایران به ترکیه مربوط به فصل ۳۹ کتاب تعرفه (پلاستیک و اجزای آن) بوده و بیشترین ارزش واردات کالایی آن نیز به فصل ۸۴ (دیگ‌های بخار آب گرم، ماشین آلات و وسایل مکانیکی، اجزا و قطعات آن) اختصاص داشته است.

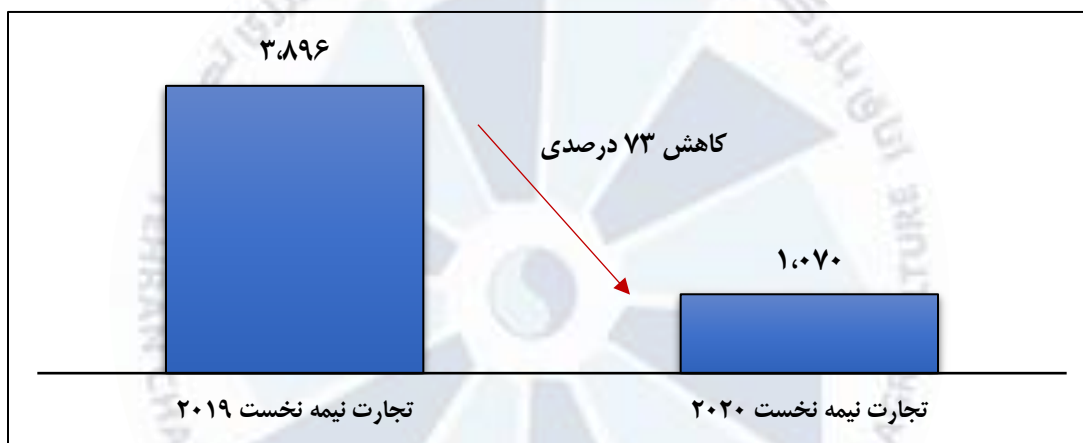
در ادامه، وضعیت تجارت کالایی ایران و ترکیه در نیمه نخست سال ۲۰۲۰ و ۲۰۱۹ مورد بررسی و مقایسه قرار می‌گیرد.

تهیه شده توسط فروغ کریمی اسمیکاسر

نمای کلی از تجارت ایران و ترکیه

براساس آمارهای منابع رسمی ترکیه، در نیمه نخست سال ۲۰۱۹، تجارت کالایی ایران و ترکیه حدود ۳.۹ میلیارد دلار بوده که از این میزان، حدود ۱.۲ میلیارد دلار صادرات ترکیه به ایران و ۲.۷ میلیارد دلار واردات ترکیه از ایران بوده است. در نیمه نخست سال ۲۰۲۰، تجارت ترکیه با ایران کاهش حدود ۷۳ درصدی را نسبت به مدت مشابه سال ۲۰۱۹ تجربه کرده و به حدود یک میلیارد دلار رسیده است. طی این مدت، واردات کالایی ایران از ترکیه کاهش ۴۴.۶ درصدی را شاهد بوده و به ۶۵۲ میلیون دلار رسیده؛ در عین حال، صادرات ایران به ترکیه کاهش حدود ۸۵ درصدی را تجربه کرده و به ۴۱۷ میلیون دلار رسیده است.

نمودار ۱- تجارت ترکیه و ایران طی سال ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰- میلیون دلار

منبع: آمارهای رسمی ترکیه

جدول ۱- تجارت کالایی ایران و ترکیه طی نیمه نخست سال ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰- میلیون دلار

سال	واردات ایران از ترکیه	صادرات ایران به ترکیه	کل تجارت
نیمه نخست ۲۰۲۰	۶۵۲	۴۱۷	۱,۰۶۹
نیمه نخست ۲۰۱۹	۱,۱۷۸	۲,۷۱۸	۳,۸۹۶
درصد تغییر	-۴۴.۶	-۸۴.۶	-۷۳

منبع: آمارهای رسمی ترکیه

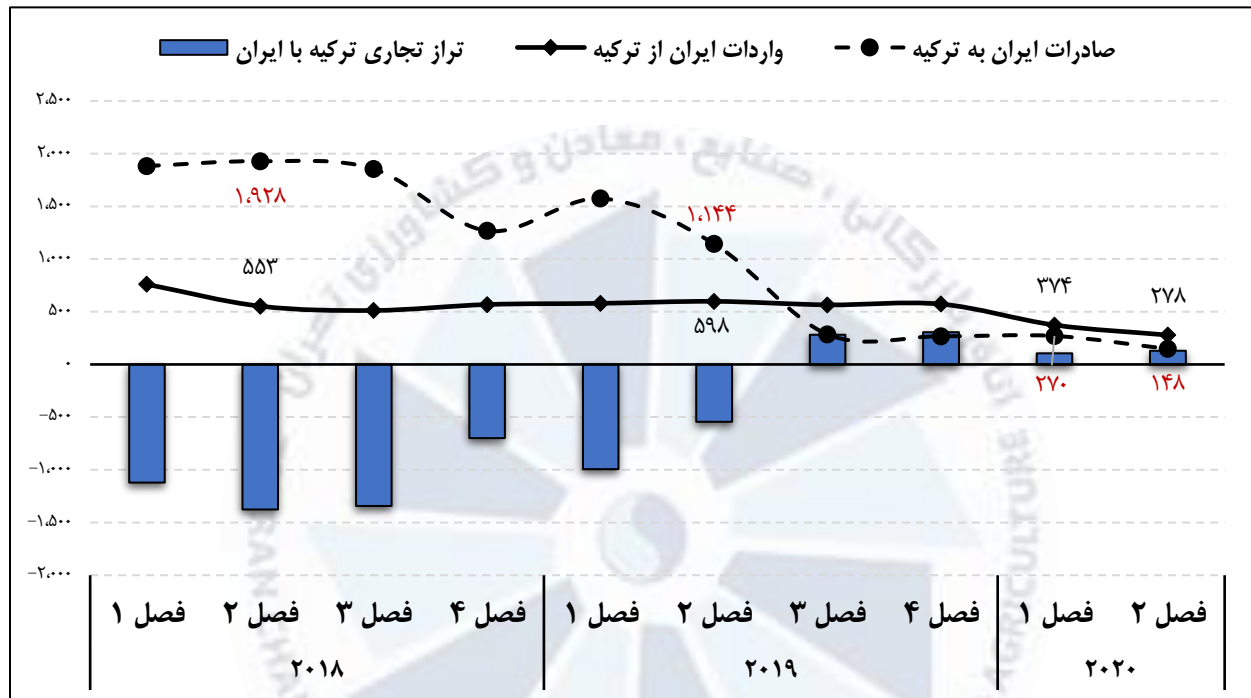
روند فصلی تجارت ایران و ترکیه

در سال ۲۰۱۸ و دو فصل نخست سال ۲۰۱۹، تجارت ترکیه با ایران به گونه‌ای بوده که میزان صادرات ایران به ترکیه حدوداً دو تا سه برابر واردات آن از ترکیه بود. از فصل سوم ۲۰۱۹، با تشدید تحریم‌ها علیه ایران، صادرات ایران به این کشور در ادامه روند کاهشی خود از فصل قبل، به طور قابل ملاحظه‌ای افت کرد، بطوریکه حتی از واردات ایران از این کشور نیز کمتر شد. پس از آن در فصل چهارم سال ۲۰۱۹ روند تقریباً ثابت مانده، اما در دو فصل اول سال ۲۰۲۰، واردات ایران از ترکیه نیز

معاونت بررسی های اقتصادی

با کاهش همراه شد. در فصل نخست سال ۲۰۲۰، واردات ایران از ترکیه ۳۷۴ میلیون دلار و صادرات آن به این کشور ۲۷۰ میلیون دلار ثبت شد. در فصل دوم سال نیز واردات و صادرات هر دو کاهش داشتند بطوریکه به ترتیب به ۲۷۸ میلیون دلار و ۱۴۸ میلیون دلار رسیدند.

نمودار ۲- تجارت فصلی ترکیه و ایران طی فصل نخست ۲۰۱۸ تا فصل دوم ۲۰۲۰- میلیون دلار

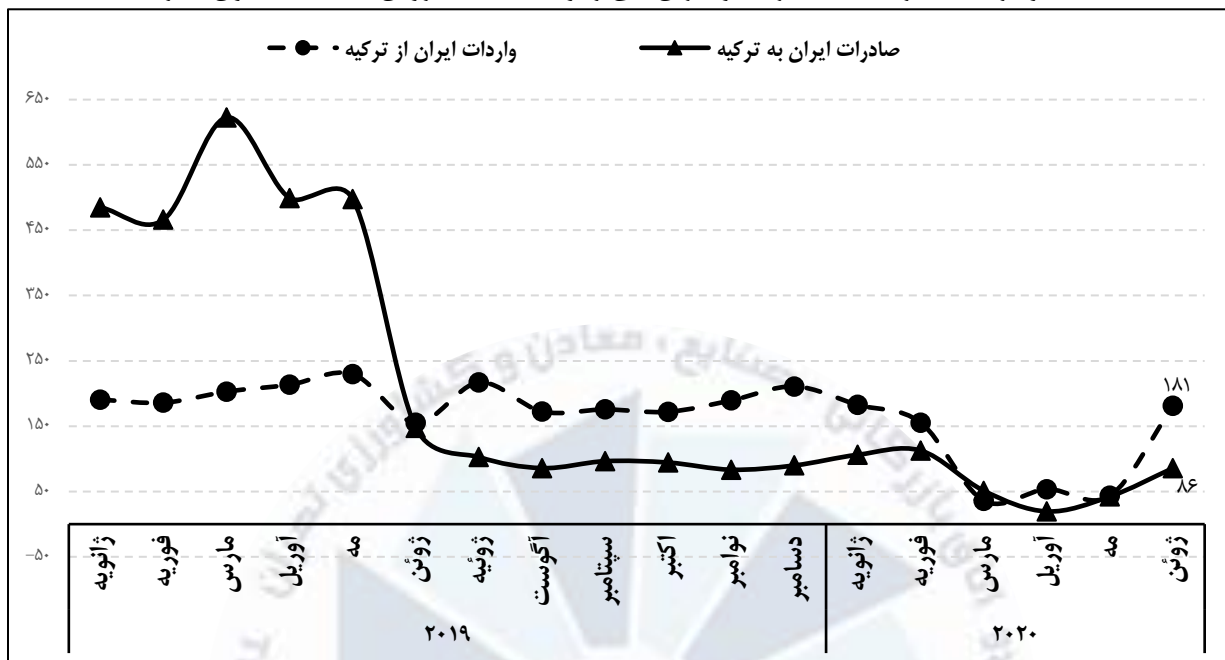

منبع: آمارهای رسمی ترکیه

روند ماهانه تجارت ایران و ترکیه

در ماه‌های ابتدایی سال ۲۰۱۹، ارزش صادرات کالایی ایران به ترکیه در سطح بسیار بالاتری از سطح واردات آن از این کشور قرار داشت؛ اما در ماه ژوئن ۲۰۱۹ صادرات ایران به شدت کاهش یافت و تقریباً برابر ارزش واردات ایران از ترکیه شد. پس از آن، با کاهش بیشتر صادرات ایران به این کشور، سطح آن حتی از واردات هم کمتر شد. در دو ماه نخست سال ۲۰۲۰، ارزش تجارت ترکیه با ایران تقریباً در سطح ماه‌های پایانی سال ۲۰۱۹ باقی مانده است. پس از آن با گسترش شیوع کووید-۱۹، تجارت ایران با ترکیه با کاهش بیشتری همراه شده؛ با این حال، در ماه ژوئن ۲۰۲۰، تجارت ترکیه با ایران روند افزایشی جزئی را در پیش گرفته که البته رشد واردات ایران از ترکیه بالاتر از رشد صادرات آن به این کشور بوده است.

نمودار ۳- تجارت ماهانه ترکیه و ایران طی ژانویه ۲۰۱۸ تا ژوئن ۲۰۲۰- میلیون دلار

منبع: آمارهای رسمی ترکیه

تجارت نفتی ترکیه و ایران

جدول ۲ تجارت ترکیه با ایران را به تفکیک کالاهای نفتی و غیرنفتی نشان می‌دهد. با توجه به آمارها می‌توان نتیجه گرفت که دلیل عمده کاهش ۸۵ درصدی صادرات ایران به ترکیه در نیمه نخست سال ۲۰۲۰ نسبت به مدت مشابه سال گذشته، افت شدید صادرات نفتی (فصل ۲۷ تعرفه) بوده است. در شش ماهه نخست سال ۲۰۱۹ از کل ۲.۷ میلیارد دلار صادرات ایران به ترکیه، بیش از ۲ میلیارد دلار آن مربوط به اقلام نفتی بوده است. این در حالی است که در شش ماهه نخست سال ۲۰۲۰ صادرات اقلام نفتی ایران به ترکیه به رقم ناچیز ۱۷.۵ میلیون دلار رسیده و افت بیش از ۹۹ درصدی را تجربه کرده است. اگرچه، صادرات اقلام غیرنفتی نیز طی این مدت با کاهش (افت ۳۷ درصدی) همراه بوده؛ اما این افت کمتر از صادرات اقلام نفتی بوده است.

جدول ۲- تجارت نفتی و غیرنفتی ایران و ترکیه طی نیمه نخست سال ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰- میلیون دلار

کل	سایر (غیرنفتی)			فصل ۲۷ تعرفه (نفتی)			واردات ایران از ترکیه	صادرات ایران به ترکیه	تراز تجاری ایران با ترکیه
	واردات ایران از ترکیه	صادرات ایران به ترکیه	تراز تجاری ایران با ترکیه	واردات ایران از ترکیه	صادرات ایران به ترکیه	تراز تجاری ایران با ترکیه			
نیمه نخست ۲۰۱۹	۰.۹۹	۱.۱۷۷	۰.۱۸	۰.۹۹	۱.۱۷۷	۰.۱۸	۱.۱۷۸	۲.۷۱۸	۱.۵۴۰
نیمه نخست ۲۰۲۰	۰.۶۵	۰.۶۵	-۰.۰۱	۰.۶۵	۰.۶۵	-۰.۰۱	۰.۶۵	۰.۴۱۷	-۰.۲۳۵
درصد تغییر	-۳۵	-۴۴.۶	۱۰۰	-۳۶.۶	-۴۴.۶	۱۰۰	-۴۴.۶	-۸۴.۶	***

منبع: آمارهای رسمی ترکیه

گروه کالایی صادراتی ایران به ترکیه

جدول ۳ فهرست ۱۰ گروه کالایی عمده صادراتی ایران به ترکیه را نشان می‌دهد. فصل ۳۹ کتاب تعرفه (پلاستیک و اجزای آن) بیشترین سهم از صادرات ایران به ترکیه در نیمه نخست سال ۲۰۲۰ را به خود اختصاص داده است. ارزش صادرات ایران در این محصول به ترکیه ۹۵۶ میلیون دلار بوده که نسبت به نیمه نخست ۲۰۱۹ با کاهش همراه بوده و سهم ۱.۴ واحد درصدی از افت ۸۵ درصدی صادرات ایران به ترکیه را تشکیل داده است. پس از آن، فصل ۳۱ (کود)، فصل ۷۴ (مس و مصنوعات از مس) و فصل ۷۹ (روی و مصنوعات از روی) قرار داشته‌اند.

با اینکه در نیمه نخست ۲۰۱۹، فصل ۲۷ تعرفه (سوختهای معدنی، روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آن، مواد قیری، موم‌های معدنی) اولین گروه کالایی صادراتی ایران به ترکیه به لحاظ ارزشی بود، اما در نیمه نخست ۲۰۲۰، جایگاه آن به رتبه هفتم تقلیل یافته است. سهم این گروه کالایی از افت ارزش صادرات ایران به ترکیه بیش از ۷۶ واحد درصد بوده است.

در میان ۱۰ گروه کالایی عمده صادراتی ایران به ترکیه در نیمه نخست ۲۰۲۰، به جز فصل ۷۱ (سنگ‌های قیمتی، فلزات گرانبها، مرواریدها و کالاهای آنها)، سایر آنها با افت ارزش صادرات نسبت به مدت مشابه سال ۲۰۱۹ همراه بوده‌اند. ده فصل عمده صادراتی ایران به ترکیه در نیمه نخست سال ۲۰۲۰، سهم بیش از ۹۱ درصدی از ارزش کل صادرات ایران به ترکیه را تشکیل داده‌اند و سهم حدود ۸۳.۴ واحد درصدی از افت ۸۵ درصدی ارزش صادرات ایران به ترکیه نسبت به مدت مشابه سال قبل را موجب شده است.

جدول ۳- ده گروه کالایی عمده صادراتی ایران به ترکیه به ترتیب ارزش در نیمه نخست ۲۰۲۰-میلیون دلار

گروه کالایی	شرح	نیمه نخست ۲۰۲۰	نیمه نخست ۲۰۱۹	سهم از رشد (واحد درصد)
۳۹	پلاستیک و اجزای آن	۹۵۶	۱۳۴.۵	-۱.۴
۳۱	کود	۷۹.۲	۹۹.۵	-۰.۷
۷۴	مس و مصنوعات از مس	۵۰.۵	۸۹.۹	-۱.۵
۷۹	روی و مصنوعات از روی	۴۸.۳	۷۴.۴	-۱.۰
۷۱	سنگ‌های قیمتی، فلزات گرانبها، مرواریدها و کالاهای آنها	۳۲.۱	۵.۹	۱.۰
۷۶	آلومینیوم و مصنوعات از آلومینیوم	۲۱.۴	۴۸.۹	-۱.۰
۲۷	سوختهای معدنی، روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آن، مواد قیری، موم‌های معدنی	۱۷.۵	۲۰۸۷.۳	-۷۶.۱
۷۲	آهن و فولاد	۱۵.۹	۸۴.۰	-۲.۵
۸	میوه‌ها و آجیل‌های خوراکی، پوست خربزه یا مرکبات	۱۰.۴	۱۳۶	-۰.۱
۲۸	محصولات شیمیایی معدنی، ترکیبات آلی یا معدنی	۸.۵	۱۰.۵	-۰.۱
جمع گروه‌های فوق				
		۳۷۹.۴	۲۶۴۵	-۸۳.۴
سهم از کل صادرات ایران به ترکیه		%۹۱	%۹۷	-

منبع: آمارهای رسمی ترکیه

گروه کالایی وارداتی ایران از ترکیه

در بین اقلامی که ایران از ترکیه وارد می کند، فصل ۸۴ (دیگ های بخار آب گرم، ماشین آلات و وسایل مکانیکی، اجزا و قطعات آن) بیشترین سهم را به خود اختصاص داده است. واردات ایران از ترکیه در این محصول در نیمه نخست ۲۰۲۰ حدود ۱۱۳ میلیون دلار بوده است. پس از آن، فصل ۵۵ (الیاف سنتتیک غیر یکسره)، فصل ۳۹ (مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از این مواد) و فصل ۲۴ (توتون و تنباکو و مواد مورد استفاده به جای توتون و تنباکو) قرار داشته اند.

در میان ۱۰ فصل تعرفه وارداتی ایران از ترکیه، به استثنای فصل ۸۴، سایر فصول با کاهش ارزش واردات همراه بوده اند. همچنین، فصل ۴۸ (کاغذ و مقوا، اشیاء ساخته شده از خمیر کاغذ و مقوا) بیشترین سهم را در کاهش ارزش واردات ایران از ترکیه داشته که معادل ۳۶ واحد درصد است.

ده فصل عمده وارداتی ایران از ترکیه در مجموع حدود ۶۳ درصد از ارزش کل واردات ایران از ترکیه در نیمه نخست ۲۰۲۰ را به خود اختصاص داده و حدود ۱۱.۷ درصد از افت حدود ۴۵ درصدی ارزش واردات ایران از ترکیه طی این مدت را موجب شده اند.

جدول ۴- ده گروه کالایی عمده وارداتی ایران از ترکیه به ترتیب ارزش در نیمه نخست ۲۰۲۰-میلیون دلار

گروه کالایی	شرح	نیمه نخست ۲۰۲۰	نیمه نخست ۲۰۱۹	سهم از رشد (واحد درصد)
۸۴	دیگ های بخار آب گرم، ماشین آلات و وسایل مکانیکی، اجزا و قطعات آن	۱۱۲.۹	۹۹.۹	۱.۱
۵۵	الیاف سنتتیک غیر یکسره	۵۹.۷	۸۴.۵	-۲.۱
۳۹	مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از این مواد	۴۸.۴	۸۶.۹	-۳.۳
۲۴	توتون و تنباکو و مواد مورد استفاده به جای توتون و تنباکو	۴۶.۷	۶۵.۵	-۱.۶
۸۵	ماشین آلات و تجهیزات برقی، اجزا و قطعات آن	۳۷.۹	۴۲.۷	-۰.۴
۴۸	کاغذ و مقوا، اشیاء ساخته شده از خمیر کاغذ و مقوا	۳۳.۶	۷۶.۰	-۳.۶
۸۷	وسایل نقلیه غیر از نواقل روی خط آهن یا تراموای، و اجزا و قطعات آن	۱۹.۳	۲۱.۳	-۰.۲
۴۷	چوب، به صورت طبیعی و یا ضایعات آن	۱۹	۲۰	-۰.۱
۴۴	چوب و اجزای چوب، ذغال چوب	۱۵.۹	۲۲.۷	-۰.۶
۳۳	روغن های اسانسی و شبه رزین ها، محصولات عطرسازی یا پاکیزگی آماده و فرآورده های آرایشی	۱۵.۳	۲۷.۳	-۱
جمع گروه های فوق				
		۴۰.۸۶	۵۴۶.۶	-۱۱.۷
سهم از ارزش کل واردات ایران از ترکیه				
		٪۶۲.۷	٪۴۶.۵	-

منبع: آمارهای رسمی ترکیه

